

Indrumări metodice

Tema aceasta, prin caracterul ei comprehensiv, face cu puțință recapitularea, în răstimpul a două ore, a celor mai importante momente ale istoriei grecești. Ea poate fi împărțită astfel: în prima oră se urmărește conținutul primelor 3 paragrafe: formarea statelor grecești, factorii de dezbinare și cei de unificare a lumii grecești ce pregătesc înțelegerea caracterului încercărilor de unificare, a cauzelor nereușitei lor și a urmărilor acestei nereușite, care formează obiectul celei de-a doua ore. În prima oră, centrul de greutate va cădea pe caracteristicile *polisului* și pe diversitatea formelor politice ale principalelor state grecești. În urmărirea factorilor de dezbinare și de unificare se va sublinia echilibrul pe care ei și-l fac, echilibru care pînă la urmă, sub presiunea spiritului particularist, a împiedicat unificarea. Conținutul temei îngăduie pregnarea unora dintre principalele noțiuni ale istoriei antice: monarhie, aristocrație, oligarhie, democrație sclavagistă, *polis*, amficionie, ligă etc., precum și reliefaarea procesului dialectic al interferenței factorilor.

În a doua oră, se va urmări în chip mai detaliat fiecare „încercare“, reliefindu-i-se cu grijă limitele între care s-a desfășurat, spațiul pe care l-a acoperit, cauzele insuccesului, precum și rolul pe care ea l-a jucat în dezvoltarea ulterioară a istoriei grecești. O atenție deosebită se va acorda cauzelor care au provocat eșecul final al tuturor încercărilor de unificare.

Dar tema are și un important fond educativ a cărui valorificare susținută prin evidențierea rolului nefast al spiritului particularist, al patriotismului local îngust și egoist, al tendinței *polisurilor* puternice de a le exploata pe cele slabe, al apelului la intervenția străină, face să emeargă necesitatea solidarității cetățenilor unui stat pe temeiul echității sociale, precum și aceea a unor principii de respect reciproc în raporturile internaționale.

AUREL IORDĂNESCU

FORMAREA SISTEMULUI COLONIAL ȘI DESTRĂMAREA LUI

(Lección de sinteză — anul III)

I. Primele imperii coloniale feudale

- spaniol : *America* — centrală și de sud ;
 Asia : insulele de sud-est ; Filipinele ;
- portughez : *America de sud* — Brazilia ;
 Asia : factorii în India și China.

II. Formarea primului imperiu colonial capitalist în orînduirea feudală

- Olanda, prima țară capitalistă (urmare a războiului de eliberare împotriva Spaniei) ; ocuparea insulelor Moluca, Iava, Sumatra, Ceylon, Malaca ;
- Olanda „cărăușa mărilor“.

III. Formarea imperiilor coloniale la începutul epocii moderne

- englez : 1585—1587 — Virginia, prima colonie engleză ;
 1651 — actul de navigație, formă a mercantilismului și protecționismului englez ;
 1655 — Jamaica luată de la Olanda ;

1713 — pacea de la *Utrecht*: Gibraltarul (conflictul surd, actual, anglo-spaniol) și insula Minorca luate de la Spania, Terra Nova și Akadia de la Franța;

- francez: colbertismul, formă a mercantilismului francez;
- poziții în *America* (Louisiana și apoi Canada)
- poziții în *Asia* (India).

IV. Războiul de 7 ani (1756—1763), principală formă a rivalității maritime anglo-franceze și urmările lui

- 1763: pacea de la Paris — Anglia devine putere colonială¹
- 1774—1783: războiul de eliberare a coloniilor engleze²; formarea S.U.A.

V. Congresul de la Viena (1815), expresie a reacțiunii europene și instrument în consolidarea puterii coloniale³

- Anglia: mare putere colonială, Malta (trupe britanice până în 1972), insulele Ionice, colonia Capului, Ceylonul;
- Sfânta alianță încearcă să ajute la restabilirea dominației spaniole în colonii.

VI. Lupta de eliberare națională a popoarelor din America centrală și de sud, început de destrămare a sistemului colonial

- influența revoluției franceze în coloniile din America centrală și de sud;
- 1790—1803: mișcarea revoluționară din Haiti⁴
- 1808—1823: războiul de eliberare în toate coloniile spaniole și portugheze;
- 1823: doctrina Monroe⁵;
- 1824: recunoașterea statelor noi de către Anglia.

VII. Conferința colonialistă de la Berlin (1885) și formarea noilor imperii coloniale europene

- german: Africa
 - Togo
 - Camerun
 - Africa de vest
 - Africa de est
- italian: Eritreea;
- belgian: Congo (Kinshasa, fost Leopoldville);
- mărirea fostelor imperii coloniale:
 - englez: Rodesia, Nigeria, Uganda, Sudanul etc.;
 - francez: Tunisia, Indochina, Madagascar, Sahara etc.

VIII. Războaiele colonialiste de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX; formarea noilor imperii coloniale din Pacific

- 1894—1895: războiul chino-japonez și formarea imperiului colonial japonez — Taiwanul;
- 1898: războiul hispano-american și formarea imperiului colonial american — Havai, Porto-Rico, Guam, Filipinele;

- 1899—1902 : războiul anglo-bur (Transvaal și Orange) ;
- 1904—1905 : războiul ruso-japonez (Sahalin și Port-Artur) ;
- 1905 și 1911 : crizele marocane ;
- 1911—1912 : războiul italo-turc (Tipolitania, Cirenaica, Dodecanez) ;
- 1914—1918 : primul război mondial și sfârșitul puterii maritime a Germaniei ;
- 1921—1922 : Conferința de la Washington și împărțirea sferelor maritime în Pacific.

IX. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (1917) și începutul lichidării sistemului colonial

- răscoala populară din Coreea (1919) ;
- războiul din Afganistan (1919) ;
- răscoala populară din Iran (1920) ;
- războiul de eliberare din Egipt (1919—1922) ;
- revoluția burgheză națională din Turcia (1918—1922) ;
- revoluția populară din China (1925—1927).

X. Victoria coaliției antifasciste în cel de-al doilea război mondial și prăbușirea sistemului colonial

- în *Asia* : — India, Pakistan (1947) ;
 - Siria, Libanul, Transiordania și Israel (1945—1948) ;
 - Indonezia (1949) ;
 - Indochina (acordurile de la Geneva, 1954) ;
- în *Africa* : Egiptul (1952) ; acordarea independenței celorlalte state nord-africane : Libia, Tunisia, Maroc ;
- 1955 : *Conferința de la Bandung*, cotitură importantă în lupta de eliberare a popoarelor din Asia și Africa — adoptarea celor 5 principii politice (pancșa sila) ;
- 1956 : naționalizarea canalului de Suez : începutul conflictului în Orientul apropiat ;
- 1956—1960 : proclamarea a 17 state independente în Africa ;
- 1960 ; dec. 14 : *Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, adoptată de O.N.U.*
- 1962 : acordurile de la Evian, privind eliberarea Algeriei.
- 1963 : înființarea Organizației Unității Africane ;
- 1967 : agravarea conflictului în Orientul apropiat — războiul de 6 zile (Israel — R. A. Egipt).

XI. Resturi ale colonialismului și continuarea luptei de eliberare

- neocolonialismul economic, încercare de a se menține sistemul colonialist ;
- redeschiderea conflictului din Indochina ;
- conflictul indo-pakistanez din 1971 ;
- lupta de eliberare din coloniile portugheze (Guinea, Angola, Mozambic) ;
- apartheidul, formă nouă a nazismului.

XII. Statele socialiste și noile state eliberate

- colaborarea economică și tehnică (exemple de ajutor românesc) ;
- sprijinirea pe tărîm politic (la O.N.U.) ;
- sprijinirea luptei de eliberare din colonii.

Comentariu istoric

1. În urma războiului de 7 ani rolul Angliei de mare putere comercială, militară și colonială crește enorm. În cucerirea Indiei o contribuție de seamă a avut-o și Compania Indiilor răsăritene, care s-a transformat dintr-o forță comercială într-o forță *militară și comercială*.

2. Războiul de eliberare a coloniilor engleze din America de Nord trebuie analizat în legătură cu războiul de 7 ani, deoarece atitudinea Angliei față de colonii, după acest război, s-a schimbat mult. În primul rând, din cauza războiului de 7 ani, datoria publică a Angliei dublându-se, această situație o determină să recurgă la sporirea taxelor aplicate coloniilor. În al doilea rând, în timpul acelui război de 7 ani, coloniștii din America aprovizionau pe francezii din forturile canadiene. Aceste complicații, pe lângă altele, înăspresc contradicțiile americano-engeleze și duc la război între metropolă și colonii.

3. Triumful legitimismului monarhic, legiferat prin actele Congresului de la Viena (1814—1815) a favorizat organizarea acțiunii de reprimare a mișcării de eliberare din colonii, acțiune inițiată de Ferdinand al VII-lea, regele Spaniei și sprijinită de monarhii Rusiei, Prusiei și Franței, prin hotărârea Congresului Sfintei Alianțe de la Verona (1822). Datorită intervenției Angliei, care a dezaprobat această hotărâre, expediția Sfintei Alianțe n-a avut loc.

4. În urma mișcării revoluționare, condusă de generalul de culoare, Toussaint-Louverture, dominația franceză fusese înlăturată. În 1802, în urma păcii de la Amiens, Napoleon a încercat să restabilească dominația franceză, dar n-a reușit.

5. Inițial, S.U.A. au adoptat, față de mișcarea de eliberare hispano-americană, o poziție de expectativă, iar apoi de sprijin direct. În anul 1822, președintele S.U.A., Monroe, a propus Congresului recunoașterea independenței statelor recent eliberate. Pentru a preîntâmpina eventualul amestec al puterilor europene, la 2 dec. 1823 a emis doctrina care-i poartă numele, opunându-se amestecului acestora în America, potrivit principiului: „America a americanilor, Europa a europenilor”. Numai că, ulterior, conținutul acestei doctrine a evoluat în sens negativ, însemnând: „America a nord-americanilor”.

Indicații metodice

Pentru pregătirea desfășurării lecției de recapitulare și sinteză privind formarea și destrămarea sistemului colonial, profesorul trebuie să revadă întregul material predat și lucrările noi, legate de temă, în special colecția revistei „Lumea” și recenta „Agendă pe teme internaționale”, iar elevilor să le recomande să studieze capitolele de politică externă din cadrul lecțiilor privind istoria țărilor care și-au format imperii coloniale: Anglia, Franța, Germania, Italia, S.U.A., Japonia. De asemenea, le va atrage atenția că e bine să-și revizuiască și completeze, pentru conturarea întregului sistem colonial, și cunoștințele despre politica colonială a statelor mici: Olanda, Belgia precum și a celor care au moștenit domeniile coloniale formate în sec. XV—XVI, adică Portugalia și Spania.

Scopul principal în urmărirea și dezbaterea acestei probleme este acela de a arăta că: formarea sistemului colonial este unul din *evenimentele capitale ale istoriei universale* care prilejuiește stabilirea unor legături între popoarele din diferite continente; că sistemul colonial a dat naștere unor contradicții *interimperialiste* — creîndu-se verigi slabe în lanțul imperialismului ce au înlesnit lupta de eliberare a popoarelor subjugate sistemului colonial.

De asemenea, profesorul va căuta să demonstreze, prin fapte concrete, rezultate din înlănțuirea evenimentelor, că lupta de eliberare a popoarelor și prăbușirea sistemului colonial reprezintă *al doilea fenomen, de importanță mondială*, după formarea sistemului socialist.

Pentru ilustrarea celor dezbătute și pentru a se folosi analizatorul *vizual*, care ajută mai mult decât cel auditiv, la înțelegerea și urmărirea problemelor, se va pregăti, din timp, harta murală, dinamică, în felul următor: avînd ca bază harta politică a lumii, se vor confecționa, după conturul țării respective, fostă colonie, azi stat independent, decupaje din hîrtie colorată. Pentru fiecare metropolă și coloniile respective se vor folosi culori diferite; inițial, vor fi fixate pentru metropole și pe parcurs se vor adăuga asupra coloniilor, sau cînd se vor face mutații de la o metropolă la alta se vor schimba și culorile. Astfel, în culoarea verde vor apare Anglia și coloniile ei, treptat, după cum se vor dezbate problemele, iar cînd Anglia va ocupa *Canada, India* (1763) de la Franța, asupra acestor țări se va suprapune culoarea verde, înlocuind culoarea Franței, și așa mai departe.

Intrucît lecția de recapitulare conține foarte mult material, se propune dezbateră ei în 3 ore după cum urmează: în prima oră, capitolele I—VI inclusiv; în a doua, capitolele VII—IX inclusiv și în ultima oră capitolele X—XII.

Prin dezbateră temei privind formarea și prăbușirea sistemului colonial se asigură revederea și fundamentarea aproape a întregului material din cursul de istorie modernă și contemporană și deci este atins obiectivul urmărit în acest tip de lecție.

FLOREA STĂNCULESCU